

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ**

ЛАГНО ВАЛЕРІЙ ТИМОФІЙОВИЧ

УДК 351.82:332

**МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ
РЕГІОНІВ НА ЗАСАДАХ РЕГІОНАЛЬНОГО ТА ТРАНСКОРДОННОГО
СПІВРОБІТНИЦТВА**

Спеціальність 25.00.02 – механізми державного управління

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора наук з державного управління

Маріуполь – 2015

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Донецькому державному університеті управління Міністерства освіти і науки України (м. Маріуполь)

Науковий керівник: доктор наук з державного управління, професор **Токарева Валентина Іванівна**, Донецький державний університет управління Міністерства освіти і науки України (м. Маріуполь), проректор з науково-педагогічної роботи

Офіційні опоненти:

доктор наук з державного управління, професор **Любчук Ольга Костянтинівна**, Приазовський державний технічний університет, завідувач кафедри туризму (м. Маріуполь);

доктор наук з державного управління, професор **Дегтяр Андрій Олегович**, Харківська державна академія культури, завідувач кафедри менеджменту і адміністрування (м. Харків);

доктор наук з державного управління, професор **Долгальова Олена Вячеславівна**, Донбаська національна академія будівництва і архітектури, професор кафедри економіки і менеджменту (м. Краматорськ);

Захист відбудеться «25» січня 2016 року о 9.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 11.107.01 у Донецькому державному університеті управління Міністерства освіти і науки України за адресою: 87513, м.Маріуполь, вул. Карпінського, 58.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Донецького державного університету управління Міністерства освіти і науки України (87513, м.Маріуполь, вул. Карпінського, 58).

Автореферат розіслано «24» грудня 2015 року.

В.о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради

О.В. Балусова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Проблема забезпечення сталого розвитку є однією з актуальних у XXI столітті, коли суспільний розвиток визначальною мірою залежить від процесів глобалізації. Хоча окремі характерні риси глобалізації існували фактично протягом усієї людської історії, усвідомлення їх комплексного впливу на перебіг соціально-економічних процесів у різних країнах стало реальністю в останні два десятиліття, коли досить чітко проявилася тенденція переходу від національно-державних форм соціального буття до глобального демократичного громадянського суспільства (єдиного людства).

З огляду на прискорення євроінтеграційних процесів, для України питання підвищення ефективності державного управління сталим розвитком регіонів переходить із суто теоретичної площини до науково-практичної. Інституційний потенціал єврорегіонів і транскордонного співробітництва також набуває для нашої країни особливого значення.

Аналізуючи новітні інституційні форми державного регіонального й міжрегіонального співробітництва на інноваційних засадах, слід визнати, що і науковці, й практики традиційно особливу увагу приділяють транскордонному співробітництву, яке призводить до прискореного сталого розвитку регіонів. Це, в першу чергу, такі вітчизняні вчені, як П. Беленький, В. Борщевський, О. Вишняков, І. Гладій, А. Дегтяр, Н. Діденко, М. Долішній, О. Долгальова, В. Лобас, О. Любчук, С. Марова, Н. Мікула, С. Мітряєва, Л. Прокопенко, В. Токарева, А. Халецька, О. Черниш, І. Шовкун, Г. Щерба, а також зарубіжні вчені: Дж. Капанеллі, А. Небухр, М. Перкман, Д. Смолбоун, К. Філіпіні, М. Хенеті, та інші. Крім того методологічні засади створення інноваційної системи на національному та регіональному рівнях найбільш повно відображені в працях таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як О. Амоша, В. Гневко, М. Гусаков, В. Іванов, В. Ільїн, І. Карзанова, О. Когут, В. Лаженцев, О. Новікова, О. Поважний, О. Татаркин та інші.

В працях науковців серед форм транскордонного співробітництва найбільш поширені, такі як: єврорегіони; об'єднання єврорегіонального співробітництва; транскордонне партнерство; транскордонні промислові зони та промислові парки; транскордонні кластери. Але, не дивлячись на проведенні дослідження, реформування державного механізму зовнішньоекономічних зв'язків в Україні передбачає виокремлення в його структурі механізмів функціонування міжнародних міжрегіональних зв'язків на рівні відповідних територій стосовно принципів і стандартів країн Європейського Союзу (ЄС). Необхідним є впровадження існуючих в ЄС підходів та процедур програмування, фінансування, моніторингу, застосування стимулюючих інструментів підтримки розвитку регіонів, адаптація українського законодавства з питань регіональної політики до відповідних нормативних актів європейської спільноти, враховуючи, перш за все, такі особливості сучасної системи розробки

і впровадження результатів фундаментальних і прикладних досліджень, як: переростання регіонального співробітництва в глобальне, а також поглиблення міжрегіональної кооперації на основі спільності економічних, соціальних та екологічних інтересів, що забезпечує їх сталий розвиток. Всі ці проблеми і зумовлюють актуальність даного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану наукових досліджень Донецького державного університету управління за темою «Теоретико-методологічні засади розроблення та функціонування механізмів державного управління на центральному, регіональному, галузевому рівнях, в різних сферах суспільного життя» (номер держреєстрації 0110U002889, 2009-2014 рр.), у рамках якої автором обґрунтовано механізми державного управління сталим розвитком регіонів на засадах регіонального та транскордонного співробітництва.

Мета та задачі дослідження. Мета дисертаційного дослідження є розробка теоретико-методологічних засад та науково-методологічних підходів щодо розвитку механізмів державного управління сталим розвитком регіонів на засадах регіонального та транскордонного співробітництва.

Для досягнення мети було поставлено і вирішено наступні задачі:

розглянути концептуальні підходи щодо формування державного механізму сталого розвитку регіонів;

здійснити термінологічне дослідження поняття «регіон» з метою розвитку уявлення про нього;

виявити нові та перспективні форми співпраці між регіонами;

обґрунтувати методологічну основу регіональної та транскордонної співпраці;

визначити технологію формування кластерів в регіоні як найважливішої складової економічної стратегії сталого розвитку;

обґрунтувати пріоритетні напрями підвищення конкурентоспроможності високотехнологічних транскордонних кластерів;

визначити організаційно-економічні фактори, апробовані світовою практикою, які сприяють регіональному інноваційному розвитку;

обґрунтувати складові ефективних механізмів державного управління, які забезпечують вищу результативність реалізації інноваційної стратегії;

розвинути механізми реалізації залучення об'єднань громадян до сталого розвитку і запропонувати основні напрями соціально-відтворювальної діяльності та забезпечення сталого розвитку на місцеву рівні за участі громадян;

запропонувати шляхи підвищення ефективності державних програм регіонального та транскордонного співробітництва як основи сталого розвитку територій;

розробити і запропонувати науково-методологічний підхід щодо підвищення ефективності державного управління сталим розвитком регіонів на засадах регіонального і транскордонного співробітництва.

Об'єктом дисертаційного дослідження є процеси державного управління сталим розвитком регіонів.

Предметом дослідження є розвиток механізмів державного управління сталим розвитком регіонів на засадах регіонального та транскордонного співробітництва.

Методи дослідження. Теоретичну і методичну основи дисертаційної роботи складає синтез результатів фундаментальних і прикладних досліджень в галузі державного управління. При дослідженні наукових засад управління сталим розвитком використовувались методи системно-аналітичного та порівняльного аналізу. У рамках історичного, структурно-функціонального та системного підходів виконано термінологічне дослідження поняття «регіон», розвинуто уявлення про регіон, як складну територіальну соціально-економічну систему, виявлено взаємозв'язки стійкості соціально-економічних систем різного рівня, сформульовано вимоги до системи показників сталого розвитку регіональних соціально-економічних систем. При розгляді методології дослідження державних механізмів управління сталим розвитком регіонів, а також аналізу його сучасного стану використовувались методи порівняльного аналізу, екстраполяції, функціонального аналізу. При розробці шляхів підвищення ефективності державного управління сталим розвитком регіонів на засадах регіонального і транскордонного співробітництва використовувались методи індукції та дедукції, системного підходу, а також прогнозування.

Інформаційною базою дослідження виступають наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, звітні матеріали досліджень за результатами економічної діяльності країни, регіонів, планові та програмні документи, матеріали власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні і розробці теоретико-методологічних засад та науково-методологічних підходів щодо розвитку механізмів державного управління сталим розвитком регіонів на засадах регіонального та транскордонного співробітництва.

Одержаний науковий результат розкривається в наступних нових положеннях:

вперше:

методологічною основою транскордонної співпраці запропоновано розглядати децентралізацію, яка дозволяє делегувати певні повноваження безпосередньо її суб'єктам, а також покращити координацію між національними, регіональними та місцевими учасниками такої співпраці на різних рівнях;

обґрунтовано складові ефективних механізмів державного управління які

забезпечують вищу результативність реалізації інноваційної стратегії, а саме: створення стратегічних планів в галузі науки і інновацій на довгострокову та середньострокову перспективу; розробка цільових програм науково-технічного та інноваційного характеру по найважливішим критичним технологіям; розробку найважливіших інноваційних проектів регіонального (державного) значення, що реалізують окремі ланки критичних технологій;

запропоновано науково-методологічний підхід щодо розвитку механізмів державного управління сталим розвитком регіонів на засадах регіонального та транскордонного співробітництва, сутність якого полягає у визначенні цілей і розвитку принципів щодо удосконалення механізмів інноваційного розвитку, механізмів формування високотехнологічних транскордонних кластерів; активізації участі населення у забезпеченні сталого розвитку; підвищенні ефективності реалізації державних програм регіонального і транскордонного співробітництва;

удосконалено:

методи аналізу концептуальних підходів до формування державного механізму сталого розвитку регіонів на основі принципів, які відповідають вимогам сталого розвитку та визначаються як сукупність правил, норм, настанов системи управління сталим розвитком, які є загальними вимогами державної політики та її структурних складових;

теоретичні положення сталого розвитку щодо ролі регіонів за рахунок: термінологічного дослідження поняття «регіон», де регіон розглядається як складна територіальна соціально-економічна система (СЕС) різного рівня; сформульованих вимог до системи показників сталого розвитку регіональних СЕС; проведеного детального аналізу кожного з можливих показників за типами (економічний, екологічний, соціально-економічний, комплексний);

форми міждержавної взаємодії за рахунок виявлення правових, економічних та соціальних передумов їх функціонування з окресленням проблематики розвитку прикордонного співробітництва України з країнами-сусідами;

технологію формування кластерів в регіоні яка передбачає три основні етапи: перший етап – визначення потенціалу кластеризації і розробка програми реалізації кластерних проектів; другий – активізація процесів кластеризація в регіоні, підключення до цих процесів можливих учасників; третій – ініціатива владних структур регіону щодо формування координаційного центру з питань планування і реалізації кластерних проектів;

дістали подальшого розвитку:

пріоритетні напрями підвищення конкурентоспроможності високотехнологічних транскордонних кластерів, які сприятимуть розвитку відповідних механізмів з урахуванням умов, що змінюються, із залученням до

обговорення представників всіх задіяних у кластері сторін: бізнес-спільноти, органів влади, наукових і освітніх установ;

організаційно-економічні фактори, які апробовані світовою практикою, що, в свою чергу, сприяють регіональному інноваційному розвитку за рахунок спеціальних цільових програм на всіх рівнях управління, надання державних субсидій та цільових асигнувань, податкових пільг, створення інкубаторів малого підприємництва;

механізми реалізації залучення об'єднань громадян до сталого розвитку (правовий; організаційно-управлінський; фінансово-економічний; кадровий; науковий; інформаційний), а також основні напрями соціально-відтворювальної діяльності та забезпечення сталого розвитку на місцевому рівні за участі громадян;

шляхи підвищення ефективності державних програм регіонального і транскордонного співробітництва як основи сталого розвитку територій, що спрямовані на активізацію та вихід на якісно новий рівень розвитку, від засад патерналізму до рівноправних партнерських відносин вітчизняних та іноземних суб'єктів транскордонного співробітництва (ТКС) і, які, в свою чергу, передбачають необхідність здійснення відповідних заходів.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення дисертації використані в практичній діяльності Харківської обласної державної адміністрації (акт про впровадження № 11-03 від 11.03.2015 р.), Маріупольського міськвиконкому (акт про впровадження № 57/129-3 від 24.02.2015 р.), а також у навчальному процесі Донецького державного університету управління під час викладання таких дисциплін, як «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності», «Основи регіонального управління», «Місцевий економічний розвиток» (акт про впровадження № 01-17/155 від 16.03.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею, містить отримані особисто автором нові результати у сфері теорії сталого розвитку та регіонального і транскордонного співробітництва регіонів. У дисертації не використовувались ідеї або розробки інших дослідників, у співавторстві з якими були опубліковані окремі праці. Особистий внесок здобувача у спільні роботи поданий у списку опублікованих праць за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові результати дисертаційного дослідження апробовано на II Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених і студентів «Формування ефективних фінансових механізмів державного управління економікою України: теорія і практика» (м. Донецьк, 9-11 листопада 2010 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Регіональний розвиток – основа розбудова української держави», Секція 3. Проблеми управління регіональним розвитком, (м. Донецьк, 4-5 квітня 2012 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Інновації

і трансфер технологій: від ідеї до прибутку» (м. Дніпропетровськ, 4-бквітня 2012 р.); III Республиканской научно-практической конференции молодых ученых и студентов «Кооперация науки и бизнес: проблемы и перспективы» (г. Усть-Каменогорск, РФ, 2013 г.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Регіональний розвиток – основа розбудови української держави: матеріали», Секція 1 «Розвиток державного управління та місцевого самоврядування: стратегії, технології, інновації» (м. Донецьк, 9-10 квітня 2013 р.); VIII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Менеджмент-освіта в контексті трансформаційних перетворень в суспільстві» (м. Донецьк, 10-12 квітня 2014 р.).

Публікації. Основні положення і результати дослідження опубліковані у 3 монографіях, у 28 наукових публікаціях, з яких: 21 стаття у фахових виданнях, 7 – тези в матеріалах науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій. 65,32 друк. аркуша, з яких 36,5 друк. аркуша належать особисто автору.

Структура й обсяг роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів і висновків, які викладено на 450 сторінках друкованого тексту. Матеріали дисертації містять 18 рисунків, 17 таблиць, які наведено на 29 сторінках. Список використаних джерел зі 251 найменування наведено на 29 сторінках, 1 додаток – на 4 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У першому розділі «**Наукові засади державного управління сталим розвитком регіонів**» розглядаються концептуальні підходи щодо формування державних механізмів сталого розвитку; розглянуто специфіку державного управління сталим розвитком регіону; досліджено формування державної політики щодо розвитку регіонального транскордонного співробітництва – як основи сталого розвитку регіонів для входження в ЄС.

Доведено, що, незважаючи, на значний досвід і тривалий період формування концепції сталого розвитку Україна так і не прийняла відповідну концепцію, без якої неможливо здійснювати подальші кроки щодо розробки стратегій та програм сталого розвитку і включати відповідні положення в державні та регіональні стратегії, програми соціально-економічного розвитку.

Встановлено, що концептуальні підходи до формування відповідного проекту мають урахувати теоретико-методологічні обґрунтування та набутий досвід інших країн при реалізації принципів переходу до сталого розвитку, а також національні особливості. Такий підхід потребує визначення та систематизації вимог до формування проекту концепції.

Обґрунтовано особливості сталого розвитку регіонів України, а саме: процеси розвитку через забезпечення безпеки та забезпечення безпеки через розвиток. Ці особливості відрізняються від традиційних уявлень щодо

забезпечення безпеки через захист, які привалюють у сучасній системі національної безпеки України. Ідея забезпечення безпеки через розвиток є в сучасних умовах найбільш плідною для вирішення проблем безпеки.

Визначено, що складові сталого розвитку, які визначаються економічною, соціальною та екологічною сферами і, водночас, займають важливе місце саме в системі національної безпеки, є додатковим аргументом для можливостей якісного державного управління і сталим розвитком на підставі розвитку економічної, соціальної та екологічної безпеки.

Встановлено, що наявність економічного, соціального та екологічного компонентів сталого розвитку обумовлюють урахування в екологічній, соціальній та економічній політиці держави вимог сталого розвитку.

Обґрунтовано принципи концепції, які відповідають вимогам сталого розвитку, а саме: рівність можливостей різних поколінь у задоволенні потреб існування та розвитку, орієнтація на майбутнє; попередження виникнення та поширення внутрішніх та зовнішніх небезпек, які перешкоджають становленню сталого розвитку; забезпечення безпеки через розвиток, розвиток через забезпечення безпеки; збалансованість економічної ефективності та економічної безпеки; екологічної безпеки і коеволюційного розвитку; баланс інтересів особи, суспільства, держави та їх взаємна відповідальність; участь громадян у формуванні сталого розвитку; поміркованість; доцільність; співіснування; соціальне партнерство; інформаційна відкритість.

Виявлено цільові та супровідні критерії досягнення сталого розвитку, такі як: наявність умов та можливостей безпечного і гідного життя та розвитку для теперішніх та наступних поколінь; надбання духовно-моральних цінностей; формування та реалізація суспільних норм і принципів сталого розвитку; забезпечення та мінімізація економічних, соціальних та екологічних ризиків; раціонального залучення, споживання та використання природних ресурсів; досягнення високого рівня та якості життя; демократизація управління сталим розвитком; якісне законодавство; нові стратегічні орієнтири соціальної політики; формування людського, інтелектуального та соціального капіталу; реалізація в економічній політиці принципів інноваційності та сталості; започаткування моніторингу сталого розвитку в державі та її регіонах.

Визначено мету сталого економічного, соціального та економічного розвитку, а саме: сталий економічний розвиток має забезпечити можливості ефективної зайнятості, отримання гідних доходів та досягнення високої якості життя шляхом ефективного функціонування економічної системи на основі інноваційного розвитку та раціонального споживання матеріальних ресурсів; метою сталого соціального розвитку є встановлення рівноправності громадян перед законом, соціального захисту і підтримки, забезпечення рівних можливостей для досягнення матеріального, екологічного і соціального благополуччя; сталий економічний розвиток має на меті подолання екологічної

кризи та запобігання економічним ризикам, забезпечення конституційного права громадян на безпечне для здоров'я і життя навколишнє природне середовище, недопущення дій, які порушують здатності екосистем до саморегулювання і самовідновлення.

Обґрунтовано заходи, які необхідно здійснити для забезпечення сталого розвитку, такі як: здійснити переведення економіки регіонів на інноваційний шлях розвитку; запровадити жорстку систему ресурсозбереження; здійснити структурну перебудову економіки регіонів.

Обґрунтовано, що головною «ареною» для впровадження теорії сталого розвитку в практику повинні стати саме регіони. З огляду на це обрано дослідницькі підходи для вивчення специфіки державного управління її сталим розвитком. У рамках історичного, структурно-функціонального та системного підходів виконано термінологічне дослідження поняття «регіон», розвинуто уявлення про регіон як складну територіальну соціально-економічну систему, виявлено взаємозв'язки стійкості СЕС різного рівня, сформульовано вимоги до системи показників сталого розвитку регіональних СЕС та представлено детальний аналіз кожного з можливих показників за типами: економічний, екологічний, соціальний, комплексний. Доведено, що стійкість СЕС країни можлива лише в тому випадку, якщо буде забезпечена стійкість регіональних систем, в якості яких виступають суб'єкти та муніципальні утворення.

Визначено, що транскордонне та єврорегіональне співробітництво є новою та перспективною формою співпраці між регіонами з огляду на те, що комплексний процес євроінтеграції і розширення ЄС спричинив інкорпорацію національних ринків в більш широкий європейський економічний простір. Таким чином, актуалізовано увагу до прикордонних регіонів як до зон міждержавної взаємодії, виявлено правові, економічні та соціальні передумови їх функціонування, окреслено проблематику в розвитку прикордонного співробітництва України з країнами-сусідами. Показано, що найбільш поширеною на сьогодні формою регіонального і транскордонного співробітництва за участю областей нашої країни є єврорегіон – уніфікована структура, що координує співробітництво та у багатьох випадках виконує роль організаційно-фінансового центру реалізації транскордонних проектів. Між тим, ієрархічна структура управління, що лежить в основі єврорегіону, вже не може забезпечити високий рівень конкурентоспроможності будь-яких об'єктів. Тож постає проблема в розвитку нових підходів до транскордонної співпраці, завдяки яким прикордонні території можуть перетворюватися на кон'юктуроутворювальний чинник міжнародних економічних зв'язків.

У другому розділі «**Методологія дослідження державних механізмів управління сталим розвитком регіонів**» розглянуто процеси децентралізації як рушійної сили сталого розвитку регіонів; принципи забезпечення державного впливу на розвиток регіонального та транскордонного співробітництва;

інституціональну основу державного управління сталим розвитком на засадах регіонального і транскордонного співробітництва.

Доведено, що в контексті європейського самоврядування децентралізація є: більш відкритим та представницьким шляхом формування та імплементації напрямів ЄС; засобом посилення відповідальності регіональних та місцевих за втілення у життя законодавства та контролю за його виконанням; інструментом забезпечення більшої гнучкості та диференціації процесу імплементації політики (у формі договорів).

Розглянуто потенційні вигоди і переваги децентралізації, а саме: здатність підвищити ефективність політики ЄС, що сприятиме кращому досягненню цілей співтовариства; можливість для більш гнучкого і нестандартного формування та імплементації політики ЄС, оскільки децентралізовані структури матимуть змогу оптимізувати результат відповідно до місцевих умов; задоволення вимог щодо участі регіональних та місцевих органів влади, які на національному рівні мають децентралізовані компетенції.

Розглянуто потенційні витрати та ризики, які пов'язані з децентралізацією, такі як: зростання витрат через те, що децентралізація не веде з необхідністю до зниження потреби в ресурсах на центральному рівні; брак або слабкість адміністративної і фінансової спроможності на регіональному та місцевому рівнях; зростання рівня шахрайства або виникнення безладу; зниження рівня обізнаності щодо загальноєвропейських справ, через зростання ролі й відповідальності на національних, регіональних та місцевих органів влади і структур; зниження залучення зацікавлених учасників через створення більш децентралізованої системи.

Визначено фактори які впливають на тенденції руху у бік децентралізації в ЄС, а саме: підвищення ролі регіональної та місцевої влади або територіальних громад у процесі формування та імплементації політики ЄС; зростання рівня політичної культури населення; процеси дерегуляції, лібералізації та приватизації; поглиблення європейської інтеграції; збільшення дисбалансу між обмеженими ресурсами ЄС та зростаючим рівнем відповідальності.

Доведено, що в основі ефективногорядування лежать п'ять принципів – відкритість, участь, відповідальність, ефективність та узгодженість – кожен з яких є важливим для встановлення більш демократичногорядування. Застосування цих принципів, які є базовими для демократії та верховенства права в державах-членах підсилює ЄС, як пропорційність та субсидіарність.

Встановлено характерні риси сучасного процесу вироблення політики як на національному, так і міжнародному рівнях, а саме: багаторівневерядування, яке характеризується широким залученням урядів держав-членів ЄС, регіональних і місцевих органів влади, експертів та інших неурядових гравців до процесів прийняття рішень та вироблення політики. Кращому розумінню регіонального і місцевого вимірів європейськогорядування сприяє організація

постійного та систематичного діалогу з асоціаціями регіонів та міст ЄС, а також апробація застосування цільових тристоронніх угод та контрактів як засобів досягнення більшого залучення різних рівнів європейського врядування у процес імплементації законодавства та політик ЄС.

Розглянуто і доповнено основні форми розвитку регіонального та транскордонного співробітництва в Європі, такі як: транскордонне співробітництво; співпраця міжрегіональних організацій; співробітництво білатеральних організацій; створення єврорегіонів; укладення та виконання договорів про співробітництво у певних сферах між суміжними і несуміжними територіями, що передбачають створення інститутів координації дій; укладення та виконання договорів про співробітництво, що не передбачають створення інститутів координації дій; влаштування регулярних виставок і ярмарків; налагодження обміну досвідом місцевого самоврядування; запрошення підприємств інших регіонів до участі в торгах на закупівлю товарів і послуг; розвиток економічного співробітництва поріднених міст.

Визначено, що прикордонне економічне співробітництво є невід'ємною складовою сучасного транскордонного економічного співробітництва. В політико-економічному плані воно являє собою специфічний прояв міжнародного поділу праці між територіально сусідніми адміністративними одиницями двох або декількох країн, який зумовлений загальним характером міждержавних відносин, а також економічними, екологічними, соціальними, історичними особливостями взаємозв'язку даних регіонів.

Доведено, що в сучасних умовах, коли перспективи сталого розвитку регіонів в значній мірі залежать від передових досягнень науково-технічного прогресу, значно зросло значення активізації науково-технічного прикордонного співробітництва та спільної інноваційної діяльності. Спільна інноваційна діяльність в межах прикордонного співробітництва є проявом науково-виробничої кооперації, покликаної забезпечувати спільне створення, впровадження, виробництво, реалізацію та технічні обслуговування продукції. Вона передбачає об'єднання науково-технічного, фінансового, виробничого і трудового потенціалів прикордонних регіонів у процесі та комерціалізації новизни знань.

Визначено, що стимулювання інноваційної активності та сталого розвитку регіонів передбачає реформування структури її територіально-виробничого комплексу на основі кластеризації. Створення кластерів та запровадження кластерної моделі поведінки підприємств є способом відновлення довіри між урядом і бізнесом та трансформації ізольованих фірм у підприємницьку спільноту. Таким чином, якщо перші теоретичні погляди на кластери спирались виключно на галузеві комбінації взаємозв'язків, то сьогодні вони розглядаються як інноваційно-територіальні об'єднання, що охоплюють взаємовідносин між

сферами виробництва, інформації, маркетингу, екології, соціума, а також зовнішньоекономічні зв'язки.

Встановлено, що механізм інноваційно-орієнтованого розвитку співробітництва прикордонних регіонів являє собою інтеграційну форму прояву екологічних законів у сфері міжрегіональних міжнародних економічних відносин на терені прикордонного простору суміжних держав. Він є системною сукупністю організаційно-економічних форм регулювання соціально-економічних та екологічних відносин, які виникають між пов'язаними секторами господарських комплексів суспільно-територіальних систем суміжних регіонів прилеглих країн.

Таким чином, механізм інноваційно-орієнтованого сталого розвитку прикордонного співробітництва може бути визначений як система організаційно-економічних форм та методів державного управління процесами прикордонної міжрегіональної співпраці, спрямованої, насамперед, на активізацію спільної науково-технічної та інноваційної діяльності.

Обґрунтовано принципи механізму інноваційно-орієнтованого сталого розвитку регіонального і транскордонного співробітництва, такі як: принцип рівності, принцип просторової диференціації; паритету інтересів; досягнення ефективних структур; взаємної узгодженості процесів планування; раціонального поєднання державного регулювання і ринкової саморегуляції; принцип гнучкості механізму інноваційно-орієнтованого сталого розвитку регіонів; комплексності і максимальної ефективності регіонального і транскордонного співробітництва.

Визначено, що правову основу міжрегіонального співробітництва складають різні за юридичною силою нормативно-правові акти, серед яких відсутній спеціальний закон щодо врегулювання відносин міжрегіонального співробітництва областей України, які не є безпосередніми сусідами регіонів держав-членів ЄС. Необхідність прийняття Закону України «Про регіональне співробітництво» обумовлена відсутністю чіткого визначення поняття міжрегіонального співробітництва, його цілей, принципів та механізмів здійснення, компетенції та повноважень усіх суб'єктів та учасників взаємодії тощо.

Встановлено, що оскільки основними суб'єктами міжрегіонального співробітництва з боку України є місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування в яких немає структурних підрозділів, які б займалися питаннями такого співробітництва.

У третьому розділі «**Аналіз сучасного стану державного управління сталим розвитком регіонів на засадах регіонального і транскордонного співробітництва**» проведено аналіз динаміки регіонального і транскордонного співробітництва та стимулюючих факторів впливу на його розвиток; зроблено аналіз європейських та українських нормативно-правових актів з питань сталого

розвитку регіонів на засадах об'єднань єврорегіонального і транскордонного співробітництва; досліджено досвід реалізації державної регіональної політики ЄС.

Доведено, що інституціональну структуру транскордонного співробітництва складають єврорегіони, основні цілі та завдання діяльності яких визначаються їх статусами. Основні напрями співробітництва єврорегіонів задекларовані в документах, що їх утворюють та, як правило, передбачають співробітництво у економічній, соціальній, адміністративній, культурно-освітній, інфраструктурній, екологічній, інформаційних сферах, тобто у процесах сталого регіонального розвитку.

Встановлено, що сьогодні на території Європейського континенту функціонує понад 60 єврорегіонів. У ролі своєрідних локомотивів посилення регіоналізму в Європі та утворення різного роду міжтериторіальних об'єднань виступають регіони Німеччини. На території України діють сім єврорегіонів. Визначено, що 19 регіонів України є прикордонними і їх площа становить близько 77,0 % усієї території держави.

Аналіз динаміки транскордонного співробітництва в Європі свідчить про наявність щонайменше шести наступних рівнів цього співробітництва, а саме: повна відсутність стосунків; рівень обміну інформацією; рівень консультацій; рівень співпраці; рівень гармонізації; рівень інтеграції.

Визначено стимулювання факторів, які мають вплив на розвиток транскордонного співробітництва, такі як: заохочення суб'єктів транскордонного співробітництва до співпраці у таких сферах як освіта, культура, охорона здоров'я, економіка та навколишнє середовище; відстеження та посилення неформальних стосунків, які існували до створення єврорегіонів в прикордонних районах Європи; створення чітких моделей співробітництва паралельно зі створенням відповідних інституцій та їх розвиток у всіх прикордонних районах.

В результаті аналізу визначено, що в процесі реалізації транскордонного співробітництва має бути визначено роль та функції усіх органів публічної влади та громадських організацій, інших партнерів по різні боки кордону. Транскордонне співробітництво має сприяти розвитку інфраструктури та ринку послуг, що надають громадянам, а в широкому сенсі – сталому регіональному розвитку.

Визначено заходи з підтримки транскордонного співробітництва, які можуть біти реалізовані суб'єктами транскордонного співробітництва, зокрема в рамках публічно-приватного партнерства: загальне сприйняття прикордонному економічному, екологічному та соціальному співробітництву; ініціативи з розробки екологічних, соціальних та економічних заходів для зменшення дисбалансів у сталому розвитку регіонів; визначення спільних соціальних, економічних та екологічних проблем; створення економічних, соціальних та

екологічних рад, комітетів, робочих груп з питань транскордонного співробітництва; виявлення регіональних і транскордонних кластерних ініціатив та розвиток як регіональних, так і транскордонних високотехнологічних кластерів; розвиток інноваційних центрів, бізнес-інкубаторів.

Аналіз сучасного стану розвитку міжнародного та транскордонного співробітництва українських громад та регіонів свідчить про існування певних проблем та труднощів, серед яких слід відзначити: недосконалість національного законодавства, відсутність єдиних нормативно-правових та інших стандартів щодо утворення та діяльності єврорегіонів, а також їх наближення до стандартів ЄС; відсутність ефективної моделі координації державної політики у галузі транскордонного співробітництва на національному рівні; недостатня інституційна спроможність більшості органів місцевого самоврядування щодо здійснення великих проектів у галузі як регіонального, так і транскордонного співробітництва; недостатній рівень прикордонної інфраструктури; недостатня фінансова підтримка з боку держави програм, проектів і питань транскордонного співробітництва та сталого розвитку єврорегіонів; низький рівень залучення до транскордонного співробітництва підприємницьких структур, недержавних установ та громадських організацій; відсутність комплексної системи моніторингу та аналізу результатів діяльності органів місцевого самоврядування України у галузі регіонального і транскордонного співробітництва (табл. 1).

Досвід реалізації державної регіональної політики ЄС показав, що головною метою регіональної політики ЄС є координація національних регіональних політик шляхом формування настанов і встановлення пріоритетів на європейському рівні, які допоможуть ефективно подолати соціально-економічний розвиток між регіонами.

Проаналізовано інструменти регіональної політики ЄС за допомогою яких надається фінансова допомога у межах багаторічних програм регіонального розвитку, таких як: Європейський фонд регіонального розвитку; Європейських соціальний фонд; Європейська група транскордонного співробітництва; Європейський сільськогосподарський фонд гарантій; Європейський сільськогосподарський фонд для розвитку сільських територій; Європейський фонд рибальства; Фонд згуртування.

Розглянуто принципи надання фінансової допомоги фондами, такі як: узгодженість, координація; відповідність; застосування програмного підходу; партнерство; територіальний рівень імплементації; пропорційне втручання; спільний менеджмент; взаємодоповнюваність; рівноправність чоловіків і жінок і недискримінація; сталий розвиток.

Доведено, що для спрощення фінансового менеджменту фондів в ЄС встановлено нові правила.

Таблиця 1

Інституційні перешкоди та способи їх усунення на шляху розвитку

транскордонного співробітництва

Проблема	Спосіб вирішення
Централізація владних повноважень: заходи з питань прикордонного та міжрегіонального співробітництва розглядаються як сфера виключної компетенції держави (без їх делегування органам місцевого самоврядування);	Посилення розвитку місцевої і регіональної демократії та процесів децентралізації.
Значне обмеження свободи дій регіонів та громад навіть у їх стосунках зі своїми прикордонними партнерами в сусідніх країнах.	Створення специфічних структур за участі прикордонних громад по обидва боки кордону.
Відсутність адекватних структур (органів) для реалізації проектів транскордонного співробітництва.	Визначення керівних принципів (моделей) з питань транскордонного співробітництва для діалогу, що мають об'єднувати представників державного та приватного секторів.
Дисбаланс повноважень органів місцевого самоврядування різних країн, які беруть участь у транскордонному співробітництві.	Створення контактних пунктів для надання більш якісних послуг громадянам у транскордонному вимірі.

Виходячи з правила «одна програма – один фонд» встановлено, що Європейський фонд регіонального розвитку та Європейський соціальний фонд можуть додатково фінансувати заходи, які підпадають під сферу дії іншого фонду, але це не може перевищувати 10% від обсягу ресурсів, виділених співтовариством на кожну пріоритетну сферу робочою програми.

Визначено, що політика згуртування є ключовим інструментом сприяння стратегії зростання та створення робочих місць, оскільки: політика згуртування становить третину бюджету ЄС; стратегії, розроблені на місцевому та регіональному рівнях, мають також формуватися як інтегральна частина зусиль зі сприяння зростанню та створенню робочих місць.

У четвертому розділі **«Передумови формування організаційно-правового механізму державного управління сталим розвитком регіонів на засадах регіонального і транскордонного співробітництва»** запропоновано шляхи удосконалення чинної нормативної бази щодо транскордонної співпраці; визначено передумови створення і застосування механізму розвитку транскордонних високотехнологічних кластерів; розглянуто міжнародний і вітчизняний досвід формування організаційно-правового механізму державного управління сталим розвитком регіонів на засадах транскордонних кластерів.

Доведено, що особливе значення для подальшого розвитку транскордонного співробітництва України та ЄС має вдосконалення чинного українського законодавства з цих питань, так як основною вадою Закону України «Про транскордонне співробітництво» (далі Закон) є його моральна застарілість вже на момент прийняття.

Обґрунтовано рекомендації щодо розвитку нормативної бази транскордонного співробітництва в частині врегулювання таких понять, як «транскордонне співробітництво»; «єврорегіон»; «суб'єкти транскордонного співробітництва», а також в частині змін механізму підтримки транскордонного співробітництва з боку ЄС, зокрема нових інструментів добросусідства і реформування відповідних програм Європейської комісії.

Потребує доповнення стаття 12 Закону в частині механізму реалізації управлінських функцій центральних органів виконавчої влади, а також стаття 6 Закону, яка визначає що загальну координацію транскордонного співробітництва здійснює спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики, що звужує співробітництво переважно до економічної співпраці.

Визначено, що не зважаючи на нормативне закріплення прав громадян на прийняття важливих для місцевої громади рішень, у тому числі з питань транскордонної взаємодії, сьогодні в Україні досить низька активність населення щодо їх реалізації, що, в свою чергу, потребує удосконалення та розробки нових форм і методів залучення громадян до участі у співробітництві регіонів України та держав-членів ЄС.

Встановлено, що основною ланкою в реалізації державної політики щодо забезпечення розвитку транскордонного співробітництва є місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, які є ініціаторами налагодження стосунків взаємовигідного партнерства та поглиблення транскордонної співпраці, тому децентралізація виконавчої влади може стати рушійною силою сталого розвитку регіонів.

Визначено, що найважливішою складовою економічної стратегії сталого регіонального розвитку є кластерна політика забезпечення конкурентоспроможності як практична основа діалогу бізнесу і влади, у зв'язку з чим, запропоновано технологію формування кластерів в регіоні, яка передбачає три основні етапи. Перший етап – попередній, на якому визначається потенціал кластеризації і розробляється програма реалізації кластерних проектів; другий - активізація процесів кластеризація в регіоні, підключення до цих процесів можливих учасників; третій – ініціатива владних структур регіону щодо формування координаційного центру з питань планування і реалізації кластерних проектів(рис. 1.).

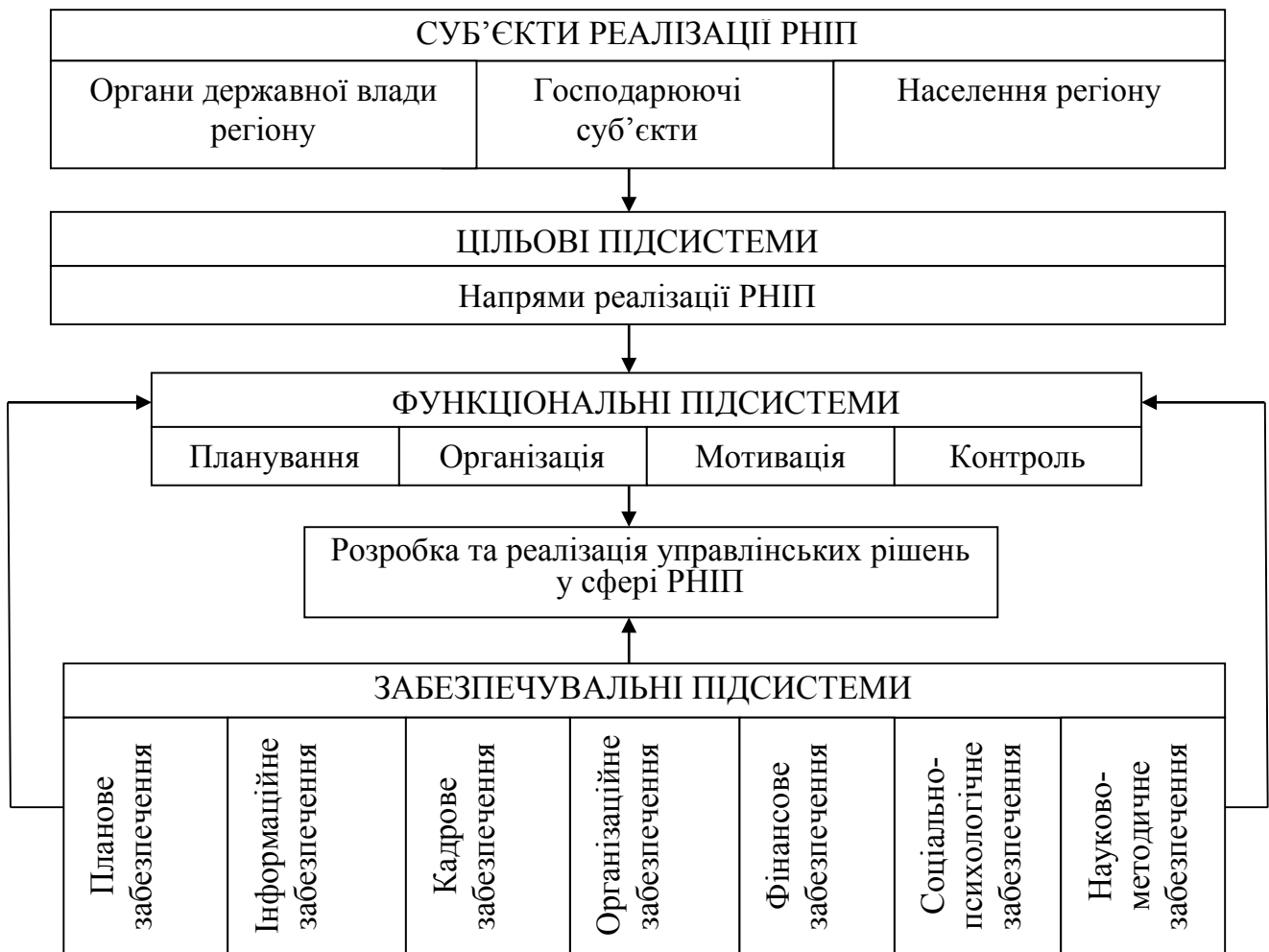

Рис. 1. Алгоритм створення кластера в регіоні

Сформульовано основні етапи формування трансграничного високотехнологічного кластера, а саме: створення Філії головного з проблеми інституту НАН України при відповідній кафедрі українського університету партнера; договір про співробітництво з іноземним партнером; забезпечення структурних підрозділів, що займаються високотехнологічними дослідженнями, взаємодоповнюючим устаткуванням; забезпечення кафедрами стажування, наукові обміни; забезпечення фінансування шляхом залучення коштів регіональних і національних програм, місцевих бізнесменів; вироблення національної та регіональної стратегії диверсифікованості традиційних галузей спеціалізації регіонів і місць; забезпечення бізнес-інкубування малого підприємництва і тиражування високотехнологічних розробок. Структуру транскордонної єврорегіональної наноінноваційної системи наведено на рис. 2.

Рис. 2. Структура трансграничної єврорегіональної наноінноваційної системи (ТЄРНІС)

Обґрунтовано пріоритетні напрями підвищення конкурентоспроможності високотехнологічних транскордонних кластерів, такі як: дослідження можливостей використання спеціальних режимів співробітництва між комерційними та освітніми у сфері підготовки персоналу; розширення і поглиблення взаємодій між суб'єктами трансграничного кластера; створення виробничої інфраструктури, необхідної для функціонування малого і середнього наукомісткого бізнесу; створення спільних інноваційно-технологічних і маркетингово-логістичних центрів; удосконалення інституціонального середовища.

Визначено, що поетапне і послідовне виконання основних етапів формування транскордонного високотехнологічного кластера передбачає проведення різних систем заходів на кожному етапі: першому – в основу реалізації концепції покладені такі напрями:

участь в проведенні виробничо-технологічного моніторингу; створення і розвиток вертикально-горизонтальної міжгалузевої системи субконструктивних центрів і служб кооперувальних постачань; реалізації 3-4-х пілотних проектів;

розробка технологічної платформи інформаційної системи регіонального мережевого ринку субконтративних послуг для формування високотехнологічних конкурентоздатних кластерів;

розробка комплексної концепції оснащення малих і середніх виробничих підприємств сучасним технологічним устаткуванням, капіталізації їх активів і забезпечення їх виробничими замовленнями, включаючи пакет нормативно-методичних документів; розробка програми підготовки і перепідготовки кадрів; проведення SWOT-аналізу з метою вироблення регіональної стратегії розвитку кластерних систем, у тому числі транскордонних (табл. 2).

Таблиця 2

SWOT-аналіз вироблення регіональної стратегії розвитку кластерних систем

Сильні сторони	Слабкі сторони
1	2
1. Наявність необхідних фінансових, матеріальних і людських ресурсів. 2. Статус визнаного промислового регіону-лідера. 3. Відносно низька вартість робочої сили. 4. Збільшення кількості платників податків і поповнення місцевих бюджетів в регіоні. 5. Поява зручного інструменту для місцевих адміністрацій у взаємодії з бізнесом. 6. Зниження економічної залежності регіону від окремих бізнес-груп. 7. Розвиток науково-дослідної і інноваційної діяльності.	1. Відсутність чіткої стратегії розвитку і довгострокового планування, оскільки реальні вигоди від розвитку субконтрактингу і кластерів з'являться через 5-7 років. 2. Застарілі виробничі потужності. 3. Низька якість бізнес-клімату. 4. Наявність торговельних бар'єрів на традиційних ринках. 5. Недостатній рівень розвитку таких структур, як торговельні палати, промислові асоціації, покликані просувати пріоритети та інтереси бізнесу. 6. Слабкі канали збуту. 7. Нерівномірність розвитку виробничої і транспортної інфраструктури.
Загрози	Можливості
1. Моногалузева структура економіки з переважанням важкої промисловості. 2. Залежність бюджету від крупних платників податків. 3. Виробництво продукції з низькою доданою вартістю. 4. Залежність економіки регіону від кон'юнктури цін на чорні метали і сільгосппродукцію. 5. Неповне завантаження виробничих потужностей і високий ступінь зносу основних фондів.	1. Можливість повноцінного використання виробничого і маркетингового ефектів масштабу та освоєння. 2. Наявність власних технологій. 3. Диверсифікація економіки і поява точок зростання з максимальною концентрацією трудових, матеріальних і інноваційних ресурсів. 4. Поліпшення кадрової інфраструктури. 5. Створення сприятливіших умов для виходу на міжнародні ринки.

продовження табл. 2

1	2
---	---

6. Недостатній рівень використання сучасних систем управління й організації праці. 7. Інфраструктурні обмеження. 8. Недолік кваліфікованих трудових ресурсів. 9. Дефіцит інвестиційних ресурсів. 10. Спад в економіці. 11. Труднощі трансграничної співпраці.	6. Розвиток спеціалізації і підвищення конкурентоспроможності економіки регіону. 7. Виникнення сприятливих умов для економічної діяльності і встановлення позитивного інвестиційного іміджу регіону. 8. Ефективний розвиток малого і середнього бізнесу. 9. Виникнення умов для найбільш ефективного використання людського потенціалу. 10. Розвиток туристсько- рекреаційного бізнесу. 11. Реалізація проектів регіонального розвитку та ініціатив органів місцевого управління за пріоритетними напрямками.
--	--

Визначено, що на другому етапі повинні бути покладені наступні напрями робіт, що забезпечують: створення постійно оновлювальної бази даних кластерних об'єднань; досліду експлуатацію інформаційної системи; розробку виконання програм замовлень, включаючи виконання міського замовлення на малих та середніх підприємствах – субконтракторах – учасників кластерних об'єднань; реалізацію програми підготовки і перепідготовки кадрів; проведення промислового бенчмаркінгу.

Визначено, що для створення і застосування конкретних механізмів розвитку транскордонних високотехнологічних кластерів потрібне їх подальше дослідження з урахуванням умов, що змінюються із залученням до обговорення представників задіяних у кластері сторін: бізнес-співтовариств, органів влади, наукових та освітніх установ за ініціативою державних органів виконавчої влади і місцевого самоврядування.

Міжнародний і вітчизняний досвід формування організаційно-правового механізму державного управління розвитком регіонів на засадах транскордонних кластерів передбачає його удосконалення щодо сталого регіонального розвитку.

У п'ятому розділі **«Шляхи підвищення ефективності державного управління сталим розвитком регіонів на засадах регіонального і транскордонного співробітництва»** обґрунтовано напрями інноваційного розвитку регіонів і механізми їх реалізації; запропоновано механізми активізації участі населення у забезпеченні сталого розвитку регіонів; розроблено шляхи підвищення ефективності реалізації державних програм регіонального і транскордонного співробітництва.

Доведено, що інноваційний шлях розвитку базується, насамперед, на постійному нарощуванні міцності науки, техніки, високих технологій і стає

домінуючим в умовах сучасної цивілізації, головним джерелом сталого розвитку території, особливо тих яким притаманне транскордонне співробітництво.

Визначено, що цілі і завдання інноваційного розвитку регіону реалізуються в рамках регіональної науково-інноваційної політики, яка визначається економічними, екологічними і соціальними умовами, що складаються в регіоні, а також умовами, які зумовлені державними програмами регіонального і транскордонного співробітництва.

Встановлено, що вибір пріоритетів в інноваційній сфері має здійснюватися на основі аналізу існуючих і прогнозованих ресурсів, спротивних інфраструктурних та інших обмежень промислового виробництва в цілях забезпечення стійких конкурентних позицій вітчизняних товаровиробників на внутрішньому і зовнішньому ринках, і оцінки можливостей інноваційно-технологічного фактора в їх подоланні.

Визначено ряд організаційно-економічних факторів, апробованих світовою практикою, які сприяють регіональному інноваційному розвитку, а саме: здійснення спеціальних цільових програм на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях; прямі державні субсидії і цільові асигнування регіональних (місцевих) органів влади; податкові пільги, спрямовані на стимулювання регіонального інноваційного розвитку; формування наукових парків; створення інкубаторів малого інноваційного бізнесу; утворення під егідою держави і місцевих органів виконавчої влади, центрів з передачі технологій з державного сектору в промисловість; організація управлінського консультування підприємців.

Державне управління інноваційними процесами в регіонах України здійснюється на двох рівнях – національному та регіональному. Управління на національному рівні орієнтоване на формування державних структур регулювання інноваційної діяльності, його методології, сфер і механізмів, розробку інвестиційної та податкової політики, створення відповідної нормативно-правової бази. Суб'єктами реалізації регіональної науково-інноваційної політики виступають органи державної влади регіону (або органи місцевого самоврядування), господарюючі суб'єкти і населення.

Виділено наступні підходи до формування системи та інструментів управління інноваційним розвитком, інноваційною економікою в регіоні, а саме: процесний, інституційно-еволюційний, ринковий і консолідуєчий лідерський (табл. 3).

Виявлено проблеми, які перешкоджають переходу економіки країни до інноваційного типу розвитку, такі як: недостатня адаптованість до ринкової економіки; відсутність стратегічних науково-технологічних орієнтирів на національному та регіональному рівнях; недостатність використання нових форм та механізмів кооперації та передачі знань (мережових структур; кластерів; центрів компетенції в галузі аудита та консалтингу).

Таблиця 3

Підходи до формування системи управління інноваційним розвитком

Підхід	Сутність підходу
Процесний	Заснований на управлінні науково-інноваційним процесом, інноваційному менеджменті з реалізації наукових результатів, інноваційних бізнес-проектах з виробництва нових продуктів, супроводжуваних на всіх етапах елементами інноваційної культури всіх учасників, а також держави і суспільства, що проявляється різними функціями, формами і діями на різних етапах відтворювального процесу.
Інституційно-еволюційний	Заснований на інтеграції технології, менеджменту і культури в певних інституційних формах, їх відповідності один одному.
Ринковий	Заснований на розвитку підприємництва, а також посередництва.
Консолідуєчий лідерський	Заснований на стратегічному державному управлінні та регулюванні науково-інноваційного та виробничого процесу відносно радикальних інновацій (при процесом підході), у напрямку організації споживчого попиту, поновлення ринку для бізнесу шляхом заміщення потреби і збільшення інноваційного попиту (при ринковому підході), а також консолідації науково-інноваційного потенціалу, великого та малого бізнесу.

Дослідження існуючих теоретичних підходів і практичного досвіду дозволить визначити ряд найважливіших пріоритетних напрямів, які слід покласти в основу стратегії інноваційного розвитку, а саме: поширення сучасних технологій і піонери освоєння окремих напрямів вищих технологічних укладів майбутнього; підтримка пріоритетних фундаментальних і прикладних досліджень; прискорений розвиток сектора інформаційних та телекомунікаційних технологій; надання інвестиціям інноваційного характеру; розвиток інноваційної інфраструктури.

Забезпечення досягнення стратегічних цілей та реалізація пріоритетів інноваційного розвитку регіону вимагає організації управління, заснованого на системному підході, що вимагає створення цілісної системи управління в рамках регіональної інноваційної системи.

Реалізація стратегічних цілей і пріоритетів сталого розвитку регіонів на засадах інноваційності, регіонального і транскордонного співробітництва вимагає також зміни підходів до управління, найважливішими серед яких є: інноваційне мислення, зміна ментальності керівників і спеціалістів, органів влади, всіх гілок менеджменту в бізнесі та інших сферах діяльності; формування регіональних та високотехнологічних трансформаційних кластерів; розробка і реалізація регіональних і транскордонних проектів.

Обґрунтовано складові ефективних механізмів державного управління, які забезпечують вищу результативність реалізації інноваційної стратегії. Ці

механізми включають: створення стратегічних планів в галузі науки і інновацій на довгострокову та середньострокову перспективу; розробка цільових програм науково-технічного та інноваційного характеру по найважливішим критичним технологіям; розробку найважливіших інноваційних проектів регіонального (державного) значення, що реалізують окремі ланки критичних технологій.

Визначено пріоритетне і повне ресурсне забезпечення функціонування механізмів управління інноваційною стратегією; кадрове забезпечення; моніторингове забезпечення; організаційне забезпечення.

На основі вивчення сучасного міжнародного досвіду визначено, що одним із найважливіших чинників, які зумовлюють досягнення сталості розвитку регіонів, є широка громадська участь у цих процесах. У зв'язку з чим обґрунтовано принципи такої участі, а саме: захисту прав людини та громадянина; демократичності, відкритості, прозорості, урахування при прийнятті рішень інтересів різних соціальних груп та зацікавлених сторін.

Для забезпечення широкої громадської участі у розробці та здійсненні політики держави щодо сталого регіонального розвитку визначено пріоритетні напрями та заходи щодо забезпечення сталого розвитку, такі як: урахування інтересів різних соціальних груп; залучення ресурсів об'єднання громадян до забезпечення сталого розвитку; створення умов для участі об'єднань громадян у забезпеченні соціально-економічного розвитку та захисту навколишнього середовища.

Обґрунтовано механізми реалізації залучення об'єднань громадян до сталого розвитку такі як: правовий; організаційно-управлінський; фінансово-економічний; кадровий; науковий; інформаційний. Запропоновано основні напрями соціально-відтворювальної діяльності та забезпечення сталого розвитку на місцевому рівні за участі громадян, за якими розробка та впровадження відповідних механізмів є найбільш перспективними (рис. 3).

Відповідно до специфіки кожного з напрямів та з урахуванням чинників, що на нього впливають, можуть бути використані ті чи інші конкретні форми і заходи щодо залучення об'єднань громадян до забезпечення сталого розвитку на місцевому рівні.

Так, участь об'єднань громадян у розробці та впровадженні концептуальних засад і нормативно-правової бази забезпечення сталого розвитку на місцевому рівні передбачає: розробку стратегій та програм місцевого сталого розвитку; розробку локальних нормативно-правових актів, що стосуються питань забезпечення сталого розвитку відповідної громади, в тому числі питань взаємодії таких суб'єктів розвитку, як місцеві органи влади, бізнес, громадські об'єднання.

Рис. 3. Загальна структура механізму активізації участі об'єднань громадян у забезпеченні сталого розвитку на місцевому рівні

Щодо участі об'єднань громадян у прийнятті та реалізації управлінських рішень з питань соціально-відтворювальної діяльності, спрямованої на вирішення місцевих проблем і забезпечення сталого розвитку, то реалізація такого напрямку передбачає: розробку та реалізацію громадських або спільних із місцевими органами влади та бізнесом проектів, спрямованих на вирішення тих чи інших проблем місцевого розвитку (у тому числі на засадах соціального замовлення); проведення за участі об'єднань громадян моніторингу процесів розвитку територіальної громади (у тому числі моніторинг виконання стратегій, програм місцевого сталого розвитку), виявлення найбільш гострих проблем та спільний пошук шляхів їх вирішення; участь об'єднань громадян у прийнятті рішень щодо поточних питань життєдіяльності громади – землекористування, діяльності житлово-комунального господарства, якості та асортименту послуг, що надаються членам громади, соціального обслуговування громадян, що опинилися у складних життєвих обставинах, тощо; захист громадськими

об'єднаннями прав споживачів товарів та послуг (у тому числі житлово-комунальних, соціальних та інших послуг).

Що стосується участі об'єднань громадян у наданні соціальних послуг населенню, то надання соціальних послуг, як показує світовий досвід, це один з найбільш перспективних напрямів залучення ресурсів об'єднань громадян до місцевого розвитку. У країнах Європейського Союзу добровільні недержавні організації і громадські фонди відіграють важливу роль як інститут мобілізації різних видів людських ресурсів (інтелектуальних, кваліфікаційних, творчих та ін.) для вирішення соціальних завдань, надання широкого набору соціальних послуг і сприяння соціальному розвитку місцевих спільнот. При цьому послуги, які недержавні організації надають громадянам, за структурою і типом можуть бути більш різноманітними і якісними, ніж ті, що надаються державою, муніципальними чи комерційними організаціями.

Щодо участі об'єднань громадян у забезпеченні захисту навколишнього середовища та екологічних прав громадян, то реалізація цього напряму передбачає: залучення НДО до незалежного моніторингу стану довкілля, впливу діяльності підприємств, що діють на території громади, на екологічну ситуацію, дотримання екологічних норм та правил жителями і суб'єктами господарювання; залучення об'єднань громадян та незалежних експертів до розробки місцевих програм з охорони довкілля; проведення експертизи екологічних наслідків рішень, що стосуються місцевого економічного і соціального розвитку; інформаційно-просвітницька діяльність серед населення стосовно можливостей участі у діяльності із вивчення стану навколишнього середовища та його захисту в межах територіальної громади; підтримка громадських ініціатив, проведення консультацій з громадськістю з питань захисту навколишнього середовища; сприяння розробці та реалізації спільних проектів громадських об'єднань, місцевої влади та бізнес-структур, спрямованих на охорону довкілля та вирішення екологічних проблем територіальної громади.

Обґрунтовано шляхи підвищення ефективності державних програм регіонального і транскордонного співробітництва, як основи сталого розвитку територій, що передбачають необхідність здійснення низки заходів, таких як: мінімізація обмежувального впливу візового режиму на інтенсивність транскордонного руху українських громадян; гармонізація нормативно-правового забезпечення України із візовим законодавством ЄС; сприяння по інформованості потенційних бенефіціаріїв про існуючі програми ТКС.

Розроблено і запропоновано науково-методологічний підхід щодо підвищення ефективності державного управління сталим розвитком регіонів на засадах регіонального і транскордонного співробітництва, сутність якого полягає у визначенні цілей і розвитку принципів в удосконаленні механізмів інноваційного розвитку, механізмів формування високотехнологічних транскордонних кластерів; активізації участі населення у забезпеченні сталого

розвитку; підвищення ефективності реалізації державних програм регіонального і транскордонного співробітництва (рис. 4).

Рис. 4. Модель механізму управління сталим розвитком регіонів на засадах регіонального та транскордонного співробітництва

Запропонований науково-методологічний підхід дає змогу органам державної влади та органам місцевого самоврядування провести відповідні

реформи, з метою наближення регіонів України до принципів та стандартів країн Європейського Союзу.

ВИСНОВКИ

В дослідженні вирішено важливу наукову проблему, яка стосується розвитку механізмів державного управління сталим розвитком регіонів на засадах регіонального та транскордонного співробітництва і отримано такі наукові результати:

1. Доведено, що 19 регіонів України є прикордонними і їх площа становить близько 77,0% усієї території держави, у зв'язку з чим проблеми державного управління сталим розвитком регіонів на засадах регіонального та транскордонного співробітництва в сучасних умовах зумовлюють актуальне наукове завдання розвитку його нових форм і механізмів.

2. Виокремлення та аналіз концептуальних підходів до формування державного механізму сталого розвитку регіонів проведено з урахуванням принципів, які відповідають вимогам сталого розвитку: рівність можливостей різних поколінь у задоволенні потреб існування та розвитку, орієнтація на майбутнє; попередження виникнення та поширення внутрішніх та зовнішніх небезпек, баланс інтересів особи, суспільства, держави та їх взаємна відповідальність щодо стану та перспектив безпеки та розвитку та ін. Указано цільові та супровідні критерії сталого розвитку, які можна аплікувати на українські соціально-економічні умови. Уточнено функціональне навантаження поняття сталого розвитку, зокрема, його соціальної та економічної складових.

3. Обґрунтовано, що головною «ареною» для впровадження теорії сталого розвитку в практику повинні стати саме регіони. З огляду на це обрано дослідницькі підходи для вивчення специфіки державного управління їх сталим розвитком. У рамках історичного, структурно-функціонального та системного підходів виконано термінологічне дослідження поняття «регіон», розвинуто уявлення про регіон як складну територіальну соціально-економічну систему, виявлено взаємозв'язки стійкості СЕС різного рівня, сформульовано вимоги до системи показників сталого розвитку регіональних СЕС та представлено детальний аналіз кожного з можливих показників за типами: економічний, екологічний, соціально-економічний, комплексний. Доведено, що стійкість СЕС країни можлива лише в тому випадку, якщо буде забезпечена стійкість регіональних систем, в якості яких виступають суб'єкти та муніципальні утворення.

4. Транскордонне та євро регіональне співробітництво є новою та перспективною формою співпраці між регіонами з огляду на те, що комплексний процес євроінтеграції і розширення ЄС спричинив інкорпорацію національних ринків в більш широкий європейський економічний простір. Таким чином,

актуалізовано увагу до прикордонних регіонів як до зон міждержавної взаємодії, виявлено правові, економічні та соціальні передумови їх функціонування, окреслено проблематику в розвитку прикордонного співробітництва України з країнами-сусідами. Показано, що найбільш поширеною на сьогодні формою транскордонного співробітництва за участю областей нашої країни є єврорегіон – уніфікована структура, що координує співробітництво та у багатьох випадках виконує роль організаційно-фінансового центру реалізації транскордонних проектів. Між тим, ієрархічна структура управління, що лежить в основі єврорегіону, вже не може забезпечувати високий рівень конкурентоспроможності будь-яких об'єктів, тож постає потреба в розвитку нових підходів до транскордонної співпраці, завдяки яким прикордонні території можуть перетворитися на кон'юнктурутворювальний чинник міжнародних економічних зв'язків.

5. Методологічною основою транскордонної співпраці запропоновано розглядати децентралізацію, яка дозволяє делегувати певні повноваження безпосередньо її суб'єктам, а також покращити координацію між національними, регіональними та місцевими учасниками такої співпраці на різних рівнях. На підставі вивчення досвіду європейських країн, що вже застосували методологію децентралізації у практиці врядування, проаналізовано можливі для України форми розвитку регіонального та транскордонного співробітництва: *ad hoc*, співпраця міжрегіональних організацій, співробітництво білатеральних організацій, створення єврорегіонів.

6. Визначено, що найважливішою складовою економічної стратегії сталого регіонального розвитку є кластерна політика забезпечення конкурентоспроможності як практична основа діалогу бізнесу і влади, у зв'язку з чим запропоновано технології формування кластерів в регіоні, яка передбачає три основні етапи. Перший етап – попередній, на якому визначається потенціал кластеризації і розробляється програма реалізації кластерних проектів; другий – активізація процесів кластеризація в регіоні, підключення до цих процесів можливих учасників; третій – ініціатива владних структур регіону щодо формування координаційного центру з питань планування і реалізації кластерних проектів. Кластер передбачає взаємодію різних структур та організацій, тому членами координаційної ради можуть стати всі зацікавлені в його створенні й розвитку особи: представники місцевих органів влади, різних об'єднань і союзів підприємців, великих компаній і освітніх установ регіону.

7. Обґрунтовано пріоритетні напрями підвищення конкурентоспроможності високотехнологічних транскордонних кластерів, такі як: дослідження можливостей використання спеціальних режимів співробітництва між комерційними та освітніми у сфері підготовки персоналу; розширення і поглиблення взаємодій між суб'єктами трансграничного кластера;

створення виробничої інфраструктури, необхідної для функціонування малого і середнього наукомісткого бізнесу; створення спільних інноваційно-технологічних і маркетингово-логістичних центрів; удосконалення інституціонального середовища. Для створення і застосування конкретних механізмів розвитку трансграничних високотехнологічних кластерів і окремих кластероутворюючих підприємств потрібне їх подальше вивчення з урахуванням умов, що змінюються, із залученням до обговорення представників всіх задіяних у кластері сторін: бізнес-спільноти, органів влади, наукових і освітніх установ.

8. Визначено ряд організаційно-економічних факторів, апробованих світовою практикою, які сприяють регіональному інноваційному розвитку, а саме: здійснення спеціальних цільових програм на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях; прямі державні субсидії і цільові асигнування регіональних (місцевих) органів влади; податкові пільги, спрямовані на стимулювання регіонального інноваційного розвитку; формування наукових парків; створення інкубаторів малого інноваційного бізнесу; утворення під егідою держави і місцевих органів виконавчої влади, центрів з передачі технологій з державного сектору в промисловість; організація управлінського консультування підприємців.

9. Обґрунтовано складові ефективних механізмів державного управління, які забезпечують вищу результативність реалізації інноваційної стратегії, такі як: вироблення довгострокової політики у сфері науки та вищої освіти; організаційне забезпечення; кадрове забезпечення; фінансове забезпечення; розширення замовлень на виконання наукових робіт. Все це вимагає зміни підходів до управління, найважливішими серед яких є: інноваційне мислення; зміна ментальності керівників та спеціалістів, органів влади; формування регіональних та високотехнологічних транскордонних кластерів; розробка та реалізація регіональних та транскордонних проектів.

10. Обґрунтовано механізми реалізації залучення об'єднань громадян до сталого розвитку, такі як: правовий; організаційно-управлінський; фінансово-економічний; кадровий; науковий; інформаційний. Запропоновано основні напрями соціально-відтворювальної діяльності та забезпечення сталого розвитку на місцевому рівні за участі громадян, за якими розробка та впровадження відповідних механізмів є найбільш перспективними. До таких напрямів належать: розробка та впровадження концептуальних засад та нормативно-правової бази забезпечення сталого розвитку; прийняття та реалізація управлінських рішень з питань соціально-відтворювальної діяльності, спрямованої на вирішення місцевих проблем і забезпечення сталого розвитку; надання соціальних послуг населенню; захист навколишнього середовища та екологічних прав громадян. Відповідно до специфіки кожного з напрямів та з урахуванням чинників, що на нього впливають, можуть бути використані ті чи

інші конкретні форми і заходи щодо залучення об'єднань громадян до забезпечення сталого розвитку на місцевому рівні.

11. Обґрунтовано шляхи підвищення ефективності державних програм регіонального і транскордонного співробітництва як основи сталого розвитку територій, які передбачають необхідність здійснення низки заходів, таких як: мінімізація обмежувального впливу візового режиму на інтенсивність транскордонного руху українських громадян, що потребує повної імплементації Угоди про спрощення оформлення віз між Україною та ЄС шляхом здійснення постійного моніторингу якості імплементації цієї угоди та її впливу на візову політику і практику країн ЄС; гармонізація нормативно-правового забезпечення України із візовим законодавством ЄС, дотримання комплексу технічних критеріїв ЄС для подальшої ефективної реалізації «візового діалогу» між Україною та ЄС у напрямку скасування візового режиму; сприяння поінформованості потенційних бенефіціаріїв про існуючі програми ТКС, що передбачає розміщення переліку та умов відповідних програм технічної допомоги ЄС, а також власну регіональну стратегію розвитку транскордонного співробітництва.

12. Розроблено і запропоновано науково-методологічний підхід щодо підвищення ефективності державного управління сталим розвитком регіонів на засадах регіонального і транскордонного співробітництва, який передбачає розвиток основних принципів, що відповідають вимогам сталого розвитку (поміркованість; доцільність; співіснування; інформаційна відкритість), встановлює цільові та супровідні критерії досягнення, обґрунтовує вимоги до регіонального та транскордонного співробітництва, такі як: забезпечення системного й інноваційного підходу до організації регіональної та транскордонної співпраці; децентралізація управління; запровадження ефективної, прозорої системи проектного менеджменту; забезпечення популяризації серед громадськості ідеї транскордонного співробітництва.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ РОБІТ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Структурні реформи економіки: світовий досвід, інститути, стратегії для України. [монографія] / В.Т.Лагно, О.І.Амоша, С.С. Аптекарь, М.Г. Білопольський, С.І.Юрій та ін. - ІЕП НАН України, ТНЕУ МОНМС України.- Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2011.- 848 с.

Особистий внесок здобувача: обґрунтовані принципи сталого регіонального розвитку.

2. Соціально-економічні відносини у державі, її регіонах та населених пунктах: теорія, методологія, практика [монографія] / За заг. ред. Дорофійенка В.В. – Донецьк: «ВІК», 2012. – 298 с.

Особистий внесок здобувача: запропоновано концептуальні підходи щодо розвитку регіонального співробітництва.

3. Лагно В.Т. Державне управління сталим розвитком регіонів: теорія, методологія, практика: монографія / В.Т. Лагно. - Донецьк: «ВІК», 2013. - 397 с.

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Лагно В.Т. Моделирование в обеспечении органов государственного управления / В.Т. Лагно // Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами: [зб. наук. праць] / Донецький держ. ун-т управління. – Донецьк: ДонДУУ, 2009. – Т. X. – С. 397-406. – (Серія «Державне управління»; вип. 132).

2. Лагно В.Т. Наукові засади сталого розвитку регіональної економіки / В.Т. Лагно // Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами: [зб. наук. праць] / Донецький держ. ун-т управління. – Донецьк: ДонДУУ, 2009. – Т. X. – С. 341-348. – (Серія «Державне управління»; вип. 117).

3. Лагно В.Т. Передумови налагодження прикордонних зв'язків та конкретні умови реалізації державних програм та проектів прикордонного співробітництва / В.Т. Лагно // Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами: [зб. наук. праць] / Донецький держ. ун-т управління. – Донецьк: ДонДУУ, 2009. – Т. X. – С. 36-47. – (Серія «Державне управління»; вип. 142).

4. Лагно В.Т. Передумови формування механізмів державного управління міжрегіональним та транскордонним співробітництвом / В.Т. Лагно // Державне управління регіонами і підприємствами: [зб. наук. праць] / Донецький держ. ун-т управління. – Донецьк: ДонДУУ, 2009. – Т. X. – С. 115-127. – (Серія «Державне управління»; вип. 144).

5. Лагно В.Т. Механізми функціонування євро регіональних структур / В.Т. Лагно // Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами: [зб. наук. праць] / Донецький держ. ун-т управління. – Донецьк: ДонДУУ, 2009. – Т. XI. – С. 107-117. – (Серія «Державне управління»; вип. 163).

6. Лагно В.Т. Закордонний досвід управління сталим розвитком регіонів / В.Т. Лагно // Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами: [зб. наук. праць] / Донецький держ. ун-т управління. – Донецьк: ДонДУУ, 2010. – Т. XI. – С. 296-305. – (Серія «Державне управління»; вип. 147).

7. Лагно В.Т. Проблеми стратегічного планування та реалізації регіональних стратегій на сучасному етапі / В.Т. Лагно // Механізми державного управління економікою України: [зб. наук. праць] / Донецький держ. ун-т управління. – Донецьк: ДонДУУ, 2010. – Т. XI. – С. 406-418. – (Серія «Державне управління»; вип. 173).

8. Лагно В.Т. Теоретичні та практичні засади удосконалення механізму розвитку прикордонного співробітництва / В.Т. Лагно // Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами: [зб. наук. праць] / Донецький держ.

ун-т управління. – Донецьк: ДонДУУ, 2011. – Т. XI. – С. 71-80. – (Серія «Державне управління»; вип. 187).

9. Лагно В.Т. Усунення перешкод розвитку транскордонного співробітництва шляхом стимулюючих факторів / В.Т. Лагно // Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами: [зб. наук. праць] / Донецький держ. ун-т управління. – Донецьк: ДонДУУ, 2011. – Т. XII. – С. 40-49. – (Серія «Державне управління»; вип. 200).

10. Лагно В.Т. Формування транскордонних високотехнологічних кластерів / В.Т. Лагно // Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами: [зб. наук. праць] / Донецький держ. ун-т управління. – Запоріжжя: ДонДУУ, 2011. – Т. XII. – С. 40-50.

11. Лагно В.Т. Механізми інноваційно-орієнтованого розвитку прикордонного співробітництва / В.Т. Лагно // Держава та регіони: науково-виробничий журнал: [зб. наук. праць] КПУ, 2012, с. 126-131, (Серія Державне управління, № 4 (40)).

12. Лагно В.Т. Прикордонне та транскордонне співробітництво у регіональному розвитку / В.Т. Лагно // Теорія та практика державного управління: зб.наук.пр. – Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ „Магістр”, 2012. - -Вип. 4 (39). – с. 475-481.

13. Лагно В.Т. Стан реалізації та фінансування проектів інтеррегіонального та транскордонного співробітництва західних регіонів України / В.Т. Лагно // Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами: [зб. наук. праць] / Донецький держ. ун-т управління. – Донецьк: ДонДУУ, 2012. – Т. XIII. – С. 75-87. – (Серія «Державне управління»; вип. 222).

14. Лагно В.Т. Державне управління розвитком єврорегіональної інноваційної системи / В.Т. Лагно // Публічне адміністрування: теорія і практика № 2 (8), 2012. – Донецьк: ДонДУУ, 2012. – Т. XIII. – С. 75-88. – (Серія «Державне управління»; вип. 222).

15. Лагно В.Т. Нормативно-правове регулювання транскордонного співробітництва в Україні / В.Т. Лагно // Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами: [зб. наук. праць] / Донецький держ. ун-т управління. – Донецьк: ДонДУУ, 2012. – Т. XII. – С. 58-67. – (Серія «Державне управління»; вип. 250).

16. Лагно В.Т. Міжрегіональне та прикордонне співробітництво: досвід Росії та України / В.Т. Лагно // Менеджер: Вісник ДонДУУ – №1(63). – 2013 – С. 85-90.

17. Лагно В.Т. Чинники, які впливають на функціонування організаційних структур єврорегіонів / В.Т. Лагно // Менеджер: Вісник ДонДУУ – №2(64). – 2013 – С. 91-96.

18. Лагно В.Т. Формування розвитку транскордонного співробітництва України за європейськими інституційними стандартами / В.Т. Лагно //

Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами: [зб. наук. праць] / Донецький держ. ун-т управління. – Донецьк: ДонДУУ, 2012. – Т. XIV. – С. 26-34. – (Серія «Державне управління»; вип. 259).

19. Лагно В.Т. Актуалізація дослідження проблеми прикордонної торгівлі в сучасних умовах / В.Т. Лагно // Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами: [зб. наук. праць] / Донецький держ. ун-т управління. – Донецьк: ДонДУУ, 2012. – Т. XIV. – С. 18-30. – (Серія «Державне управління»; вип. 270).

20. Лагно В.Т. Джерела фінансування програм розвитку транскордонного співробітництва / В.Т. Лагно // Менеджер: Вісник ДонДУУ – №4(66). – 2013 – С. 110-118.

21. Лагно В.Т. Шляхи розвитку малого підприємництва в Україні в контексті транскордонної та прикордонної торгівлі / В.Т. Лагно // Менеджер: Вісник ДонДУУ – №1 (67). – 2014 – С. 105-109.

22. Лагно В.Т. Концептуальні засади управління сталим розвитком регіону / В.Т. Лагно // Менеджер: Вісник ДонДУУ – №2 (68). – 2014 – С. 263-269.

23. Лагно В.Т. Механізми активізації участі населення у забезпеченні сталого розвитку регіону / В.Т. Лагно // Менеджер: Вісник ДонДУУ – №3 (69). – 2014 – С. 274-278.

24. Lagno V. Ways of improving the normative-legal mechanism of regional development / V. Lagno, A. Karaliuk // Економіка будівництва і міського господарства. - Макіївка: ДонНАБА. – 2014. - Т.10, № 1. - С. 63-68.

Особистий внесок здобувача: запропоновано структуру типової концепції регіонального розвитку.

Друковані праці наукових конференцій та у інших виданнях

25. Лагно В.Т. Світовий досвід розвитку прикордонного співробітництва в контексті перспектив євроінтеграції України / Лагно В.Т. // Формування ефективних фінансових механізмів державного управління економікою України: теорія і практика” : II Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених і студентів., 9-11 листопада 2010 р., тез.доп.- Донецьк, 2010.- С.64-67.

26. Лагно В.Т. Аналіз проблем прикордонного співробітництва з точки зору існуючих теорій, які формують наукову базу регіональної економіки / Лагно В.Т. // Менеджмент-освіта в контексті трансформаційних перетворень в суспільстві: матеріали VII всеукр.наук.-практ.конф.(Том II), м.Донецьк, 20-22 квітня 2011 р. / Донецький державний університет управління. – Донецьк: ДонДУУ, 2011. – С. 224-226.

27. Лагно В.Т. Механізми забезпечення спільної фінансової підтримки інноваційного та інформаційного секторів прикордонного мезорегіону / Лагно В.Т. // Регіональний розвиток – основа розбудова української держави:

матеріали Міжнародної наук.-практ. конференції (секція 3. проблеми управління регіональним розвитком), 4-5 квітня 2012 р., м.Донецьк.- Донецьк: ДонДУУ, 2012. – С.200 – 202.

28. Лагно В.Т. Система факторів інноваційно-орієнтованого розвитку співробітництва прикордонних регіонів / Лагно В.Т. // Інновації і трансфер технологій: від ідеї до прибутку: Матеріали III міжнар. наук.-практ. конф., 4-бквітня 2012 р., м. Дніпропетровськ / редкол.: В.Я.Швець [та ін.] – Д.: Національний гірничий університет, 2012. – С. 66-67.

29. Лагно В.Т. Межрегиональные неравенства в развитии социально-экономических отношений в Украине: проблемы и пути решения / Лагно В.Т. // Сборник материалов III Республиканской научно-практической конференции молодых ученых и студентов «Кооперация науки и бизнеса: проблемы и перспективы», часть 4, Усть-Каменогорск, 2013. – С. 536-540.

30. Лагно В.Т. Развитие государственного управления в сфере межрегионального и приграничного сотрудничества в Украине / Лагно В.Т. // Регіональний розвиток – основа розбудови української держави: матеріали II Міжнар. наук.-практ.конф. (Секція 1 «Розвиток державного управління та місцевого самоврядування: стратегії, технології, інновації»), м.Донецьк, 9-10 квітня 2013 р. / Донецький державний університет управління. – Донецьк: ДонДУУ, 2013. – С.171-172.

31. Лагно В.Т. Політика ЄС щодо розвитку регіонів та регіонального співробітництва / Лагно В.Т. // Менеджмент-освіта в контексті трансформаційних перетворень в суспільстві: матеріали VII всеукр.наук.-практ.конф., м.Донецьк, 10-12 квітня 2014 р. / Донецький державний університет управління. – Донецьк: ДонДУУ, 2014. – С. 100-102.

АНОТАЦІЯ

Лагно В.Т. Механізми державного управління сталим розвитком регіонів на засадах регіонального та транскордонного співробітництва. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Донецький державний університет управління Міністерства освіти і науки України, Маріуполь, 2015.

У дисертації розглянуто наукові засади державного управління сталим розвитком регіонів, концептуальні підходи щодо формування державних механізмів сталого розвитку; специфіку державного управління сталим розвитком регіону; формування державної політики щодо розвитку регіонального транскордонного співробітництва – як основи сталого розвитку регіонів для входження в ЄС.

Визначено методологію дослідження державних механізмів управління сталим розвитком регіонів, проведено аналіз сучасного стану державного управління сталим розвитком регіонів на засадах регіонального і транскордонного співробітництва, визначені передумови формування організаційно-правового механізму державного управління сталим розвитком регіонів на засадах регіонального і транскордонного співробітництва.

Обґрунтовано напрями інноваційного розвитку регіонів і механізми їх реалізації; запропоновані механізми активізації участі населення у забезпеченні сталого розвитку регіонів; розроблені шляхи підвищення ефективності реалізації державних програм регіонального і транскордонного співробітництва як основа сталого регіонального розвитку.

Ключові слова: регіон; сталий регіональний розвиток; науково-інноваційна політика; механізми державного управління; моніторингове забезпечення; регіональне та транскордонне співробітництво.

АННОТАЦІЯ

Лагно В.В. Механизмы государственного управления устойчивым развитием регионов на основе регионального и трансграничного сотрудничества. - На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора наук по государственному управлению по специальности 25.00.02 - механизмы государственного управления. - Донецкий государственный университет управления Министерства образования и науки Украины, Мариуполь, 2015.

В диссертации рассмотрены научные основы государственного управления устойчивым развитием регионов, концептуальные подходы к формированию государственных механизмов устойчивого развития; специфика государственного управления устойчивым развитием региона; формирование государственной политики по развитию регионального трансграничного сотрудничества - как основы устойчивого развития регионов для вхождения в ЕС.

Выделены и проанализированы концептуальные подходы к формированию государственного механизма устойчивого развития регионов проведенного с учетом принципов, которые соответствуют требованиям устойчивого развития, например, равенство возможностей различных поколений в удовлетворении потребностей существования и развития, ориентация на будущее предупреждение возникновения и распространения внутренних и внешних опасностей, баланс интересов личности, общества, государства и их взаимная ответственность относительно состояния и перспектив безопасности и развития и др. Указано целевые и сопроводительные критерии устойчивого развития, которые можно применять в украинских социально-экономических условиях.

Определена методология исследования государственных механизмов управления устойчивым развитием регионов, рассмотрены процессы децентрализации как движущей силы устойчивого развития регионов; принципы обеспечения государственного влияния на развитие регионального и трансграничного сотрудничества, институциональную основу государственного управления устойчивым развитием на основе регионального и трансграничного сотрудничества.

Определено, что методологической основой трансграничного сотрудничества предложено рассматривать децентрализацию, которая позволяет делегировать определенные полномочия непосредственно ее субъектам, а также улучшить координацию между национальными, региональными и местными участниками такого сотрудничества на различных уровнях.

Проведен анализ современного состояния государственного управления устойчивым развитием регионов на основе регионального и трансграничного сотрудничества; анализ динамики регионального и трансграничного сотрудничества и стимулирующих факторов влияния на его развитие; анализ европейских и украинских нормативно-правовых актов по вопросам устойчивого развития регионов на основе объединений еврорегионального и трансграничного сотрудничества; исследованы опыт реализации государственной региональной политики европейского союза.

Определены предпосылки формирования организационно-правового механизма государственного управления устойчивым развитием регионов на основе регионального и трансграничного сотрудничества; предложены пути совершенствования действующей нормативной базы для трансграничного сотрудничества; определены предпосылки создания и применения механизма развития трансграничных высокотехнологичных кластеров - основы устойчивого развития регионов; рассмотрено международный и отечественный опыт формирования организационно-правового механизма государственного управления устойчивым развитием регионов на основе трансграничных кластеров.

Обоснованы приоритетные направления повышения конкурентоспособности высокотехнологичных трансграничных кластеров, такие как: исследование возможностей использования специальных режимов сотрудничества между коммерческими и образовательными в сфере подготовки персонала; расширение и углубление взаимодействия между субъектами трансграничного кластера; создание производственной инфраструктуры, необходимой для функционирования малого и среднего наукоемкого бизнеса; создание совместных инновационно-технологических и маркетингово-логистических центров; совершенствование институциональной среды.

Определен ряд организационно-экономических факторов, апробированных мировой практикой, которые способствуют региональному инновационному развитию.

Обоснованы направления инновационного развития регионов и механизмы их реализации; предложены механизмы активизации участия населения в обеспечении устойчивого развития регионов; разработаны пути повышения эффективности реализации государственных программ регионального и трансграничного сотрудничества как основа устойчивого регионального развития.

Ключевые слова: регион; устойчивое региональное развитие; научно-инновационная политика; механизмы государственного управления; мониторинговое обеспечения; региональное и приграничное сотрудничество.

ANNOTATION

Lagno V.T. Mechanisms of sustainability management regions based on regional and cross-border cooperation. - The manuscript.

The thesis for the degree of Doctor of Public Administration, specialty 25.00.02 - mechanisms of public administration. - Donetsk State University of Management Ministry of Education of Ukraine, Mariupol, 2015.

In the dissertation the scientific principles of governance of sustainable regional development, conceptual approaches to the formation of state mechanisms for sustainable development; the specific governance sustainable development of the region; public policy for the development of regional cross-border cooperation - as the basis for sustainable development of the regions for joining the EU.

Research methodology defined state mechanisms of sustainability management regions, the analysis of the current state of governance of sustainable regional development based on regional and cross-border cooperation defined prerequisites for the formation of organizational and legal mechanism of governance of sustainable regional development based on regional and cross-border cooperation.

The directions of innovative development of regions and mechanisms for their implementation; proposed boosting public participation in sustainable development; developed ways to improve the effectiveness of government programs for regional and cross-border cooperation as a basis for sustainable regional development.

Key words: region; sustainable regional development; research and innovation policy; mechanisms of government; monitoring software; regional and cross-border cooperation.